

संपादकीय

पान १ वरुन...

महा'पणास आहान!

सरत्या आर्थिक वर्षात महाराष्ट्रासारख्या तुलनेने श्रीमंत राज्याच्या डोक्यावरील कर्जाचा बोजा गतवर्षीच्या कर्ज सरकेपेक्षा तब्बल १६.५ टक्क्यांनी वाढून तो सात लाख कोटी रुपयांपेक्षा अधिक झाला ही एकच चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. गेली काही वर्षे राज्यावरील कर्ज सातत्याने वाढतेच आहे. म्हणजे २०१९-२० साली या कर्जाची रकम चार लाख ५१ हजार ११७ कोटी रु. इतकी होती तर पुढच्याच वर्षी ती पाच लाख १९ हजार ८६८ कोटी रु. आणि त्यापुढल्या वर्षी पाच लाख ७६ हजार ८६८ कोटी रुपयांवर गेली. गतसाली हे कर्ज होते सहा लाख २९ हजार २३५ कोटी रु. इतके ते आता सात लाख ११ हजार २७९ कोटी रु. इतके असेल. हे मर्यादिच्या बाहेर नाही. आर्थिक शिस्तीसंदर्भात सर्वासुमते ठरलेल्या घोरानुसार कोणत्याही राज्यास त्याच्या सकल राज्यस्तरीय उपनान्याचा २५ टक्क्यांपर्यंत कर्ज उभारण्याची मुभा असते. आपले हे वाढीवी कर्ज राज्याच्या सकल उत्पन्नाच्या तुलनेत जेमतेम १७.६ टक्के इतके भरते. याचा अर्थ अजूनीही साधारण सात टक्के इतके कर्ज महाराष्ट्रास उभारता येईल. त्यामुळे कर्ज ही एकमेव बाब महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेचा विचार करता काळजीची ठरत नाही. व्यक्ती असो वा राज्य, त्याचे डोक्यावरील कर्ज हा एकच घटक विचारात घेऊन चालत नाही. या कर्जाच्या तुलनेत उत्पन्न वाढते काय, हा यांतील काळजीचा प्रश्न. त्या आधारीवर महाराष्ट्र निश्चित राहू शकत नाही. विद्यामान महाराष्ट्र विधानसभेच्या शेवटच्या अधिवेशनात सादर झालेला आर्थिक पाहणी अहवाल राज्यासमोरील आव्हानाची चुणूक दाखवणारा ठरतो.

त्या संदर्भात एकच आकडेवारी अत्यंत महत्वाची. ती म्हणजे राज्याच्या अर्थविकास गतीचा अंदाज. या पाहणी अहवालातील तपशिलानुसार महाराष्ट्राच्या अर्थविकासाचा वेग २३-२४ या आर्थिक वर्षात ७.६ टक्के इतका असेल. वरवर पाहात यात काही खोट आहे असे वाटाणार नाही. तशी ती नाहीही. परंतु यांतील मेख अशी की या काळात भारत देशाचा आर्थिक विकासाचा दही ७.६ टक्के इतकाच असेल असे भावीत आहे. म्हणजे महाराष्ट्र यापुढे देशाच्या रागेत येणन बसणार. इतकी वर्षे महाराष्ट्राच्या अर्थविकासाची गती देशाच्या सरासरी अर्थव्यवस्थेतील स्थान लक्षात घेता ही बाब फर महत्वाची. म्हणजे ज्याप्रमाणे इंजिन हे त्यास खेचावयाच्या डवापेक्षा पुढेरे हवे त्याप्रमाणे महाराष्ट्र हा आर्थिक प्रगतीत देशापेक्षा पुढेरे असे. तथापि महाराष्ट्राचे हे आर्थिक पुढारलेपण यापुढे संपुष्ट येईल किंवा काय, असा प्रश्न ताज्या आर्थिक पाहणीमुळे निर्माण होतो. ही पहिली घणघणणारी धोक्याची घटा. दुसरा धोका राज्याच्या अर्थव्यवस्थेतून कोसळत्या कृषी आणि कृषीजन्य घटकांचा. महाराष्ट्राच्या शेती क्षेत्रात सरत्या आर्थिक वर्षात जेमतेम ९.९ टक्के इतकीच वाढ होईल असे दिसते ही घसरण नाही. हे कोसळणे. गतसाली जे क्षेत्र दोन अंकी विकास दर गाठेल किंवा काय, अशी अपेक्षा होती त्या कृषी क्षेत्राचा विस्तार जेमतेम दोन टक्क्यांनी होत असेल तर महाराष्ट्रास आपल्या कृषी धोरांकडे गांधीरायीने पाहावे लागेल. याचे कारण अवघ्या काही वर्षांपूर्वी आपल्या शेती विकासाचा दर उपेहोता. त्याचे वेळी मध्य प्रदेश, गुजरात, पंजाब, हरियाणा इत्यादी राज्ये १०-२० टक्के गतीने शेतीविकास करत होती. या गर्वेतून महाराष्ट्रास बाहेर येण्यास पाच-सहा वर्षे संर्घंश करावा लागला. आता पुन्हा शेती विकास घसरत नाही. कोसळत असेल- तर महाराष्ट्राचे 'महा'पण राहते की जाते, असा प्रश्न तवकरच निर्माण होईल, हे निश्चित.

या कृषी क्षेत्राच्या कोसळत्यास सरकारी धोरणे जितकी कारपीभूत आहेत तिकेच वातावरणीय बदलाही ज्ञावादार आहेत. ही आकडेवारी पाहा. गत २०२३ सालाचा जानेवारी ते ऑक्टोबर या काळात अति वा अवकाशी वृद्धीमुळे साधारण १६.५५ लाख हेक्टारवरील पिके आडवारी झाली आणि या बाधित शेतकऱ्यांसाठी सुमारे १.९०० कोटी रु. इतकी नुकसानभरपाई सरकाराला यावी लागली. पण त्याचे वर्षात १५ जिल्हांतील ४० तालुक्यांतील शेतकऱ्यास अवर्वणास सामोरे जावे लागते. एकिकडे अतिवृद्धीने तर दुसरीकडे अवर्वणास शेतीचे नुकसान झाले. या अवर्वणप्रस्त शेतकऱ्यांसाठी त्याचे वर्षात २.४४३ कोटी रु. इतकी नुकसानभरपाई देण्याची वेळ सरकारवर आली.

रोग नाही म्हणजे आरोग्य असे सहसा भारतीय लोक मानतात. त्यावर शिक्कमोर्तब केले आहे ते नुकत्याचा आलेल्या 'द लॅन्सेट ग्लोबल हेल्थ'च्या ताज्या अहवालाने. या अहवालानुसार शारीरिक पातळीवर सक्रिय नसलेल्या म्हणेचे आरोग्य राखण्यासाठी नियमित कोणताही व्यायाम न करण्याचा १८ टक्के इतकीच वाढ होईल असे दिसते. या कृषी क्षेत्राच्या कोसळत्यास रकमांक १२ वर्षांची शियांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल गालिचा अंथरून उभेच असणार. हे आणि असे प्रौढ लोक व्यायामविषय करणे आजार, त्याच्यामुळे कमी होणारी शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर या अहवालानुसार शारीरिक क्षमता, मनुष्यव्यावर त्याचा होणारा परिणाम, पातळीवर नागारक फास सक्रिय नाहीत, अशा जगातल्या १९५ वर्षांची चिंतेची बाब म्हणता येणार नाही. या आरोग्य असेही व्यायाम न करण्याचा १८ वर्षांची संख्या आवश्यक आवश्यक तरंगसाठी संख्या आवश्यक तरंग यांची करत नसेल, त्या दृष्टीने ५० टक्क्यांच्या जवळपास आहे. त्याच्यांचे प्रमाण ५७ टक्के तर स्थूलत्व, मध्यमेंद्री, हृदयविकार तर पुराणाचे प्रमाण ४२ टक्के हे जीवनशैलीच्या परिणामी होणारे आहे. या आकडेवारीच्याच भाषेत आजाराला लाल ग

लडाखमध्ये रणगाडा सरावादरम्यान मोठी दुर्घटना!

● नवी दिल्ली, प्रतिनिधि :

लडाखमध्ये मोठी दुर्घटना घडली आहे. लक्षकाचा रणगाडा नदीत कोसळल्याने पाच जवान शहीद झाले आहेत. नदी ओलांडांच्याचा सरावादरम्यान नदींचं पाणी अचानक वाढल्याने ही दुर्घटना घडली आहे. शहिदांमध्ये एक जेसीओचा समावेश आहे.

याबाबत अधिक माहिती अशी की, लडाखमधील दौलत बेग ओली भागात रणगाड्यांचा सराव सुरु होता. याठिकाणी लक्षकाचे अनेक रणगाडे उपस्थित होते. यांची प्रत्यक्ष नियंत्रण रेजवल (एलएसी) टी-72 टॅक्ने नदी कशी ओलांडांच्याची याचा सराव सुरु होता. नदी ओलांडांत असताना नदीच्या पाण्याची पातळी अचानक वाढल्यामुळे लक्षकाचे जवान अडकले. यात जेसीओची आणि भारतीय लक्षकाचे जवान शहीद झाले आहेत.

या घटनेवर संरक्षण मंत्री राजनाथ सिंह यांनी म्हटलं आहे की, लक्षकाचा पाच जवानांच्या मृत्युबद्ध त्यांना खूप दुख झाले आहे. आम्ही आमच्या शूरू सैनिकांची देशासाठी केलेली अनुकरणीय सेवा कधीही विसरणार नाही.